

5. СЪЩЕСТВИТЕЛНИ

5.1. РОД НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ

Съществителните в сръбския език могат да имат един от трите рода: мъжки, женски или среден.

Родът може, макар и не винаги, да се определи по окончанието на съществителното. Огромното мнозинство от съществителните в мъжки род завършват на съгласна, а в генитив на *-a*. Съществителните от среден род окончават на *-o* или на *-e*, а в генитив *-a*. Съществителните от женски род завършват на *-a*, в генитив на *-e*, а по-малка част завършват на съгласна, а в генитив на *-i*.

Грамматически и естествен род

Родът на съществителното е важен, защото според него се управлява формата на определящата дума (прилагателно, местоимение, числително или причастие), която стои до него или се отнася към него. Освен това, ако съществителното означава живо същество, трябва да се прави разлика между граматическия и естествения род. Например, в изречението *On je velika pijanica* (той е голям пияница) естественият род е мъжки (както показва употребата на местоимението *on*), но думата *pijanica* се скланя като съществителните от женски род, и затова до него стои прилагателно с форма за женски род, *velika*.

5.2. ИЗМЕНЕНИЯ НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ

В сръбския език съществуват седем падежа, в единствено и в множествено число.

Номинатив

Номинатив е падеж на подлога или на съществителните, които се употребяват извън изречение, например, в заглавия и надписи.

Генитив

Генитив изразява много различни отношения, между които принадлежност (посесивен генитив), част от по-голяма цялост (партитивен генитив), отделяне или отдалечаване (аблативен генитив), произход, особеност, време и други. В езиците без деклинация обикновено се превежда с предлог, който отговаря на сръбския *od*. И в сръбски може да се появи с този предлог, както и с *iz*, *bez* и много други предлози.

Датив

Датив изразява даване (на някого нещо) или приближаване, насоченост към нещо, чувство към нещо и др. Значение на насоченост и приближаване имат и предлозите *k(a)* и *prema*, които се употребяват с датив.

Акузатив

Акузатив преди всичко е падеж на прякото допълнение, следователно означава живо същество или предмет, върху който се извършва действието. Употребява се и с много различни предлози. Освен това, подобно на латински и немски, един и същ предлог може с акузатив да означава цел на движение (напр. *Idem na aerodrom* (отивам на летището)), а с локатив пребиваване на определено място (*Bio sam na aerodromu* (бях на летището)): виж 11.2.

Вокатив

Вокатив служи за обръщение и като такъв не влиза

в синтагматични отношения с останалите думи от изречението. Номинатив и вокатив често се наричат **независими** падежи, за разлика от останалите, които са **зависими** или **косвени**.

Инструментал

Инструментал е наречен така, защото означава оръдие на действие, но еднакво често, с предлога *s(a)*, има **социативно** значение, т.е. означава компания или съпровождащо явление. Може да означава и пространство, в което нещо се движи, приблизително време и др.

Локатив

Локатив е единственият падеж, който се употребява само с предлози (сравни руския термин *предложный падеж*). С предлозите *и* или *на* означава място или време, с предлог *о* предмет на разговор или мисъл, а има и много други значения.

Въпроси за падежите

5.2.1. Като средство за идентификация на падежа в училище по традиция се използват падежните форми на въпросителното местоимение *ko* (за живи същества), съответно *šta* (за предмети):

Номинатив: *ko? šta?*

Генитив: *koga? čega?*

Датив: *kome? čemu?*

Акузатив: *koga? šta?*

Инструментал: *(s) kim? (s) čim?*

Локатив: *(o) kome? (o) čemu?*

Правилният отговор на тези въпроси (освен за вокатив, за който не може да се постави въпрос) дава търсената падежна форма на съществителното.

Еднаквост между падежите

5.2.2. Съществуването на седем падежа за единствено и множествено число не означава, че за всяко съществително има по четиринайсет различни форми. Съществуват определени еднаквости, които е желателно да се запомнят:

- Датив и локатив единствено число са се уеднаквили помежду си, с някои акцентуални различия, които днес са предимно архаични.

- В множествено число датив, локатив и инструментал винаги са еднакви помежду си.

- Акузатив е равен на номинатив при всички съществителни от среден род, при съществителните от мъжки род, които означават неодушевени понятия, както и при съществителните от женски род в множествено число.

- Вокатив е равен на номинатив при съществителните от среден род единствено число, а в множествено число при всички съществителни.

Форма от двойствено число

5.2.3. Освен единствено и множествено число, частично е запазено и **двойствено число** (дуал или **paikal**), което се употребява с числителните *dva, tri, četiri* и местоимението *oba*. Не е необходимо то да се споменава специално за съществителните, защото има само номинатив и акузатив и защото тези форми са равни на генитив единствено число при съществителните от мъжки и среден род и на номинатив множествено число при съществителните от женски род. Например, от съществителното *lonac* (гърне; тенджера) (генитив *lonca*), ще кажем *dva (tri, četiri) lonca, oba lonca*, но *pet (šest и т.н.) lonaca, mnogo lonaca* (с генитив множествено число); от съществителното *mačka* (котка) – *dve (tri, četiri) mačke, obe mačke*, но *pet (šest и т.н.)*

mačaka, mnogo mačaka (с генитив множествено число). В останалите падежи, и с числителните *dva, tri, četiri*, ще се употребят форми за множествено число (виж 8.1.4).

5.3. СКЛОНЕНИЯ

Според формата на падежните окончания, съществителните в сръбския език могат да се разпределят в три или четири склонения, наричани по традиция [в сръбската граматика] **vrste promene** (видове изменения) или само **vrste** (видове). Сред граматиките не съществува съгласие относно броя и последователността на тези склонения. Тук ще дадем деление на три склонения, от които първото е най-сложното, понеже в неговите рамки могат да се различат два или три подтипа в зависимост от рода на съществителното и завършека на неговата основа.

5.4. ПЪРВО СКЛОНЕНИЕ

Към това склонение спадат съществителните от мъжки род, завършващи на съгласна и от среден род, завършващи на *-o* или *-e*. И едните, и другите имат предимно едни и същи окончания, но при това трябва да се имат пред вид две основни правила:

Одушевено и неодушевено значение

(а) При съществителните от мъжки род **акузатив** единствено число е **равен на генитив**, ако съществителното означава живо човешко същество или животно, а е **равен на номинатив**, ако означава неодушевено понятие. Неодушевени се смятат всички названия на растения (*hrast* (дъб), *jablan* (топола), *kupus* (зеле) и т.н.), както и съществителните, които означават

колектив от живи същества, като напр. *narod* (народ), *skup* (сбор; събрание), *čopor* (глутница; стадо) и подобни. От друга страна, съществителни като *mrtvac* (мъртвец) и *pokojnik* (покойник) се скланят по одушевеното склонение.

(б) Всички съществителни от среден род имат еднакви **номинатив**, **акузатив** и **вокатив**, както в единствено, така и в множествено число.

Влияние на крайната съгласна

5.4.1. Съществителни от мъжки род. - Освен току-що споменатата разлика между съществителните с одушевлено и неодушевлено значение, върху склонението влияе и крайната съгласна на съществителното. В случай, че това е палатална или предпалатална съгласна *j, lj, nj, č, dž, ć, đ, š, ž*, инструментал единствено число ще получи окончание *-em* (вместо *-om*), а вокатив окончание *-u* (вместо *-e*).

Таблица 1

ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО

	ОДУШЕВЕНО		НЕОДУШЕВЕНО	
	непалатална	палатална	непалатална	палатална
Н	doktor	prijatelj	zavod	čekić
Г	doktor-a	prijatelj-a	zavod-a	čekić-a
Д	doktor-u	prijatelj-u	zavod-u	čekić-u
А	doktor-a	prijatelj-a	zavod	čekić
В	doktor-e	prijatelj-u	zavod-e	čekić-u
И	doktor-om	prijatelj-em	zavod-om	čekić-em
Л	doktor-u	prijatelj-u	zavod-u	čekić-u

[*zavod* заведение, институция, дружество с идеална цел;
čekić чук]

В множествено число няма разлика нито между одушевени и неодушевени съществителни, нито между палатален и непалатален завършек, така че всички горепосочени съществителни биха се скланяли по един и същ образец:

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО

Н	doktor-i
Г	doktor-a
Д	doktor-ima
А	doktor-e
В	doktor-i
И	doktor-ima
Л	doktor-ima

5.4.1.1. Удължено множествено число. - Повечето едносрични и значителна част от двусричните съществителни получават в множествено число пред падежното окончание наставка *-ov-*, съответно след палатална съгласна *-ev-*:

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО

Н	stan-ov-i	muž-ev-i
Г	stan-ov-a	muž-ev-a
Д	stan-ov-ima	muž-ev-ima
А	stan-ov-e	muž-ev-e
В	stan-ov-i	muž-ev-i

И	stan-ov-ima	muž-ev-ima
Л	stan-ov-ima	muž-ev-ima

[*stan* апартамент; жилище; *muž* мъж, съпруг]

Понякога и след завършек *c*, *s*, *z* или *t* се появява наставка *-ev*, напр.: *vicevi* (вицове), *nosevi* (носове), *mrazevi* (студове), *putevi* (пътища).

Едносрични основи

Към едносричните съществителни трябва да се включат и съществителните с непостоянно *a*, като напр. *ručak* (обяд), *ritam* (ритъм), *kadar* (кадър), чиято основа, при загуба на това *a*, се редуцира до една сричка, и оттам *ručkovi*, *ritmovi*, *kadrovi*. При съществителни като напр. *orao* (орел), *petao* (петел), *kotao* (котел) основата е *orl-*, *petl-*, *kotl-*, и оттам *orlovi*, *petlovi*, *kotlovi*. От съществителното *otac* (баща) (генитив *oca* от **otca*) съществуват две форми за множествено число, *očevi* и по-рядко *osevi* (освен архаичното днес или поетично *oci*).

Някои съществителни, макар и едносрични, имат множествено число без наставка *-ov/-ev-*. Такива са:

- няколко по-обичайни едносрични съществителни като напр. *dan* (ден) – *dani*, *konj* (кон) – *konji*, *mrav* (мравка) – *mravi*, *crv* (червей) – *crvi*, *zub* (зъб) – *zubi*, *nerv* (нерв) – *nervi*, *prst* (пръст) – *prsti*, включително и съществителното *pas* (куче) с непостоянно *a* (генитив *psa*) и оттам множествено число *psi* (ген. мн. ч. *pásā*);

- съществителни, които означават мерни или парични единици, напр. *vati* (ватове), *volti* (волтове), *grami* (грамове), *inči* (инчове), *jeni* (йени), *zloti* (злоти) и т.н.;

- имена на народни или племена: *Goti* (готи), *Grci* (гърци), *Rusi* (руснаци), *Česi* (чехи), *Buri* (бури), *Baski*

(баски) и т.н.

Двусрични основи

За съществителните с двусрични основи не е възможно да се даде общо правило кога имат наставка. Онези, които я получават, имат и по-кратко множествено число, напр. *kamenovi* и *kameni* (камъни), *golubovi* и *golubi* (гълъби), *leptirovi* и *leptiri* (пеперуди), *vitezovi* и *vitezi* (рицари), *slučajevi* и *slučaji* (случаи), *pojasevi* и *pojasi* (колани; зони, пояси), но формата с наставка по-често се употребява.

5.4.1.2. Съществителни, които завършват на гласна. –

По първо склонение се скланят и мъжки имена, които завършват на *o* или *e*, като напр. *Marko*, *Mihailo*, *Danilo*, *Dorđe*, *Pavle*, *Radoje*: *Marko*, генитив *Marka*, датив *Marku*, акузатив *Marka* и т.н., *Dorđe*, генитив *Dorđa*, датив *Dorđu* и т.н. Вокатив е равен на номинатив. По същия начин се скланят и съществителните с хипокористично (гальовно) окончание *-ko*, напр. *nestaško* (палаво дете), *čupavko* (рошльо, чорльо), *plašljivko* (страхливо, плашливо дете). Нито едно от тези съществителни няма множествено число.

Съществителни от чужд произход

В този тип склонение са включени и съществителни от чужд произход. Онези на *-o*, като напр. *torpedo* (генитив *torpeda*, датив *torpedu* и т.н.), *tornado*, *kimono*, *auto* (кола), *libreto* и подобни, макар и от мъжки род в единствено число, в множествено са най-често от среден род на *-a* (*torpeda* и т.н.).

Отделни съществителни от чужд произход имат на края дълга гласна, която е отражение от ударената гласна в оригиналната форма: *kùpē* (купе), *bifē* (бюфет), *atèljē*

(ателие), *birō* (бюро), *trikō* (трико), *tàbū* (табу), *intèrvjū* (интервю) и т.н. Тази гласна се запазва във всички падежи като част от основата: *kupe*, *biro*, генитив *kupea*, *biroa*, датив *kupeu*, *birou*, в множествено число *kupei*, *biroi* и т.н.

Също така се запазва и крайното *i* в съществителни като *žiri* (жури), *taksi* (такси), *viski* (уиски), като между него и падежното окончание се пише *j*¹²: генитив *žirija*, датив *žiriju*, в множествено число *žiriji*.

Съществителни на *-t(a)*

5.4.1.3. Съществителните с интернационалния суфикс *-ist(a)* днес са по-обичайни с крайно *a* в номинатив, напр. *anarhista* (анархист), *stilista* (стилист), *biciklista* (велосипедист), *sadista* (садист), макар че съществува и форма без това *a* (*anarhist*, *stilist* и т.н.). Във всички други падежи се скланят като съществителни, които завършват на съгласна. Подобно поведение имат и някои други съществителни от чужд произход на *-t*, съответно *-ta*, напр. *atlet(a)* (атлет), *estet(a)* (естет), *diplomat(a)* (дипломат), *demokrat(a)* (демократ), *arhitekt(a)* (архитект), като понякога в множествено число се скланят по второ склонение: *demokrate*, *diplomate* и подобни.

5.4.1.4. Съществителни на *-in*. - Известен брой съществителни, които означават човешки същества, окончават на *-in*, което съществува **само в единствено число**. Такива са *građanin* (гражданин) (генитив *građanina*, датив *građaninu* и т.н.), *čobanin* (овчар, чобанин), *dvoranin* (дворянин), *varvarin* (варварин) и т.н., като тук спадат и

---

12 Въз основа на правописното правило, според което между *i* и друга гласна се пише *j*, освен при съчетанието *io*. Същото правило се прилага и при склонението на съществителните на *-io*, напр. *studio*, генитив *studija*, датив *studiju*, инструментал *studiom* и т.н.

многобройни етнически названия като *Srbin* (сърбин), *Bugarin* (българин), *Arapin* (арабин), *Jevrejin* (евреин) и т.н. В множествено число ще бъде *građani* (генитив *građana*, датив *građanima* и т.н.), *čobani*, *dvorani*, *varvari*, *Srbi*, *Bugari*, *Arapji*, *Jevreji* и т.н.

Съществителните *gospodin* и *vlastelin* (дворянин, благородник) вместо множествено число употребяват събирателни съществителни *gospoda*, *vlastela*, които се скланят като съществителни в женски род на *-a* (виж таблица № 7), но се съгласуват с глагол в множествено число (*Gospoda vas zovu* (господата ви канят)). Неправилно е и съществителното *Turčin* (турчин), чието множествено число е *Turci*, генитив *Turaka*, датив *Turcima*, акузатив *Turke* и т.н.

Непостоянно *a*

5.4.1.5. Звукови редувания. - Много съществителни от това склонение имат в номинатив непостоянно *a* (виж 3.5.8) в последната сричка, което се появява само още в генитив множествено число, напр. *prodavac* (продавач), генитив *prodavca*, множествено число *prodavci*, генитив множествено число *prodavaca*: такова поведение имат и *čiperak* (кичур), *nokat* (нокът), *nakovanj* (наковалня), *metar* (метър), *semestar* (семестър) и много други.

След изпадането на непостоянното *a* може да настъпи асимилация по звучност (напр. *vrabac* (врабче), генитив *vrapca*, *uložak* (вложка), генитив *uloška*) и изчезване на *t* пред *c*: *svetac* (свещец), генитив *sveca*; *podatak* (сведение, 'данна'), множествено число *podaci* (сибилизация), но генитив множествено число *podataka*.

Някои съществителни от чужд (предимно латински) произход, завършващи на *-kt*, *-nt*, *-rt*, могат да имат непостоянно *a* и в номинатив единствено число, но

незадължително *subjek(a)t* (субект; подлог), *objek(a)t* (обект; допълнение), *efek(a)t* (ефект), *talen(a)t* (талант), *elemen(a)t* (елемент), *kover(a)t* (плик за писма). В генитив множествено число това *a* е задължително (*subjekata*, *talenata*, *koverata*), а в останалите падежи го няма (генитив *subjekta*, датив *subjektu* и т.н.). Днес повечето съществителни с тези наставки нямат неподвижно *a* в номинатив, напр. *kontakt* (контакт), *insekt* (насекомо), *student* (студент), *patent* (патент), *kontinent* (континент), *koncert* (концерт), *ekspert* (експерт) и подобни.

Без крайно *l* в номинатив

Съществителни като *vo* (вол), *sto* (маса), *soko* (сокол), *andeo* (ангел), *predeo* (място, край, предел) са произлезли от по-ранни форми *vol*, *stol* и т.н., където крайното *l* преминало в *o* и се сляло с предшестващото го *o* (*vol* > **vo^o* > *vō*). Във всички останали падежи (освен акузатив единствено число при неодушевените съществителни, който е равен на номинатив) звукът *l* се пази, така имаме *vo*, генитив *vola*, датив-локатив *volu*, акузатив *vola*, вокатив *vole*, инструментал *volom*, в множествено число *volovi* и т.н.; *andeo*, генитив *andela*, датив-локатив *andelu*, акузатив *andela*, вокатив *andele*, инструментал *andelom*, в множествено число *andeli* и т.н.

В съществителните на *-ao* *a* е непостоянно, така че в падежите изчезват и двете гласни: *orao*, генитив *orla*, датив-локатив *orlu*, акузатив *orla*, вокатив *orle*, инструментал *orlom*, в множествено число *orlovi* и т.н. Така се скланят и *petao* (петел), *kotao* (котел), *ugao* (ъгъл) и още няколко по-рядко употребявани съществителни.

Звукови промени

5.4.1.6. Бележки относно отделните падежи: вокатив

единствено число. - Вследствие на палатализацията (виж 3.5.4), пред окончанието за вокатив *-e* крайните съгласни *-k, -g, -h* преминават в *-č -ž, -š*: *vojnik* (войник) – *vojniče*, *drug* (другар) – *druže*, *duh* (дух) – *duše*. И крайното *-c* преминава в *č*, напр. *stric* (чичо) – *striče*, *lovac* (ловец) – *lovče*. Крайното *-z* преминава в *ž* само в съществителните *knez* (княз) – *kneže* и *vitez* (рицар) – *viteže*.

Ако съществителното завършва на палатална съгласна, окончанието за вокатив е *-u*: *heroj* (герой) – *heroju*, *prijatelj* (приятел) – *prijatelju*, *konj* (кон) – *konju*, *vozač* (шофьор) – *vozaču*, *mladić* (младеж) – *mladiću*, *kočijaš* (кочияш, файтонджия) – *kočijašu*¹³, *muž* (мъж, съпруг) – *mužu*.

Съществителните на *-r* се колебаят между едното и другото окончание. Вокатив на *-e* имат онези, които завършват на *-or* (*doktore*, *majore*, *majstore*), онези, които имат непостоянно (*vetar* (вятър) – *vetre*, *svekar* (свекър) – *svekre*) и съществителното *car* (император) – *care*.

Останалите обикновено имат вокатив на *-u*: *gospodaru*, *pastiru*, *inženjeru*, *pisaru* (по-рядко *pisare*), *sekretaru* (и *sekretare*) и т.н.

Загубата на непостоянното *a* може да доведе до асимилация по звучност (*vrabac* (врабче) – *vrapče*), до асимилация по място на изговор (*lisac* (лисугер) – *lišče*), и до двете асимилации, като напр. в *ženomrzac* (женомразец) (**ženomrsče*) – *ženomršče*, или до загуба на *t* пред *c*, като напр. в *svetac* (светец) – (**svetče*) – *sveče*.

Вокатив равен на номинатив

При някои съществителни, където фонетичните редувания

---

13 От имена като *Miloš*, *Radoš* днес вокативът *Miloše*, *Radoše* все пак е по-обичаен от *Milošu*, *Radošu*.

значително биха изменили основата, вокатив може да равен на номинатив, напр. *tetak* (чичо, мъж на леля), *mačak* (котарак), *bratac* (братле); така обикновено става и при чуждите имена на *-k*, *-g* или *-h*, напр. *Džek* (= Jack), *Dag*, *King*, *Hajnrh*.

Окончания *-em* или *-om*

5.4.1.7. Инструментал единствено число. - При съществителните, които завършват на палатална съгласна (виж 3.2.5), окончанието е *-em*, напр. *slavuj* (славей) – *slavujem*, *kralj* (цар, крал) – *kraljem*, *toranj* (кула) – *toranjem*, *mač* (меч) – *mačem*, *golać* (голтак; гол охлюв) – *golaćem*, *smuđ* (бяла риба) – *smuđem*, *miš* (мишка) – *mišem*, *muž* (мъж, съпруг) – *mužem*¹⁴.

Дисимиляция

По правилото за дисимиляцията (виж 3.5.10), окончанието ще бъде и след палатална съгласна, ако преди нея има гласна *e*: *lakejom*, *kejom*, *Senjom*, *krečom* (*kreč* вар), *koledžom*, *vešom* (*veš* пране, бельо), *ježom* (*jež* таралеж). Това все пак не важи за съществителни за деятели със суфикс *-telj* (*učiteljem*, *prijateljem* и т.н.) или за съществителни като *venac* (венец) (виж по-долу).

И двете окончания се появяват след крайно *-c*.

Окончанието е *-em* при съществителни на *-ac* с непостоянно *a*, напр. *misililac* (мислител) – *misliocem*, *crnac* (негър) – *crncem*, *otac* (баща) – *ocem* и т.н. Окончание *-om* вследствие на дисимиляция ще имат съществителни, където в основата има гласна *e* (*zecom* (*zec* заек), *kepecom* (*kepec* джудже), *švercom* (*šverc* контрабанда), *mesecom*

14 При съществителни и имена от чужд произход на *-š*, *-ž*, *-dž*, днес по-обичайно е окончанието *-om*: *Bušom* (= Bush), *prestižom*, *tiražom* (и *tiražem*), *bridžom*, *imidžom*.

(*mesec* месец); все пак: *venac* (венец) – *vencem*, *svetac* (светец) – *svecem*, заради непостоянното *a*). При останалите като *blic* (светкавица на фотоапарат), *špic* (шпиц, порода куче), *princ* (принц), *kvarc* (кварц) по-обичайно е *-om*, но се появява и *-em*.

Макар че завършва на непалатална съгласна, съществителното *put* (път) има инструментал *putem* (*putom* е архаично или на хърватски).

Съществителните на *-r* имат предимно окончание *-om* (*doktorom*, *vetrom*, *mirom* и т.н.), но понякога и *-em* (*carem*, *gospodarem* освен по-честото *gospodarom*).

Съществителни с гласна на края

Имената на *-e* имат *-em* след палатална съгласна (*-Đordem*, *Milojem*), а *-om* след непалатална (*Pavlom*).

Съществителните на *-i* имат инструментал на *-ijem* (*viskijem*, *taksijem*), а онези на *-io* инструментал на *-iom* (*radiom*, *Tokiom*).

Сибиларизация

5.4.1.8. Номинатив множествено число. - Вследствие на сибиларизацията (виж 3.5.5) съгласните *-k*, *-g*, *-h* на края на основата, в номинатив множествено число преминават в *-c*, *-z*, *-s*: *korak* (крачка) – *koraci*, *predlog* (предложение; предлог) – *predlozi*, *tepih* (килим; мокет) – *tepisi*. Същата промяна важи и за вокатив множествено число (равен на номинатив) и за датив, инструментал, съответно локатив (*koracima*, *predlozima*, *tepisima*).

Сибиларизация няма при съществителните с множествено число на *-ovi/-evi* (виж 5.4.1.), но една малка група съществителни имат и по-краткото, и по-дългото множествено число, напр. *znak* (знак) – *znaci* и *znakovi*, *zvuk* (звук) – *zvuci* и *zvukovi*, *pauc* (паяк) – *pauci* и *paukovi*,

greh (грях) – *gresi* и *grehovi*. В този случай двойна форма съществува и във вокатив, и в датив-локатив-инструментал (*znacima* и *znakovima*, *zvucima* и *zvukovima*, *paucima* и *paukovima*, *gresima* и *grehovima*), а в генитив се употребява обикновено по-дългото множествено число (*znakova*, *zvukova*, *paukova*, *grehova*).

Асимилация

Вследствие изпадането на непостоянното *a* може да настъпи асимилация по звучност (*poljubac* (целувка) – *poljupci*, *obrazac* (образец; формуляр) – *obrasci*, *polazak* (тръгване, заминаване) – *polasci*, *mnogobožac* (политеист) – *mnogobožci*, *uložak* (вложка) – *ulošci*) или загуба на *t* пред *c*: *hitac* (изстрел; куршум) – *hici*, *veštac* (магьосник) – *vešci*, *trenutak* (момент, миг) – *trenuci*, *pogodak* (попадение) – (*pogodci – *pogotci) – *pogoci*, *predak* (праотец) – (*predci – *precti) – *preci* (предци).

Съществителното *čovek* (човек) има суплетивно множествено число *ljūdi* (хора). Генитив е *ljūdī* (с дълго възходящо *u*, вместо дълго низходящо ударение), вокатив е равен на номинатив, а останалите три падежа гласят *ljūdima*.

Различаване от единствено число

5.4.1.9. Генитив множествено число. - Този падеж ясно се различава от генитив единствено число само при съществителните с удължено множествено число (*stan* (апартамент, жилище) – генитив *stana*, *stanovi* – генитив *stanova*) и при онези с непостоянно *a* (*metar* (метър) – генитив *metra*, *metri* – генитив *metara*). При останалите генитив единствено и генитив множествено число са еднакви в писмената си форма, а и в говора не се различават много (генитив множествено число има дълго *ā*,

но тези дължини, както споменахме в 3.3.2, днес рядко се чуват). В случаите, когато може да възникне двусмислие, на последната сричка се поставя знак за дължина под формата на сиркумфлекс: *čítanje romana* (на един) (четене на роман), но *čítanje romanâ* (на повече) (четене на романи).

С вмъкване на непостоянно *a* отпадат всички асимилации и загуби на съгласни, а няма и сибиларизация, тъй като тя настъпва само пред *i*. Оттук генитив множествено число на съществителните, споменати в предишния раздел, гласи както номинатив единствено число с добавено *-a* на края: *poljubaca, obrazaca, polazaka, mnogobožaca, uložaka, hitaca, veštaca, trenutaka, pogodaka, predaka*.

Генитив на *-i*

Съществителното *sat* (час), когато означава единица за време, *stepen* (градус), когато означава мерна единица, *mesec* (месец) в календарното си значение и *par* (чифт), когато служи за броене на предмети, имат неправилен генитив множествено число на *-ī*: *sátī, stepénī, mesécī, pári*¹⁵. Генитив на *-iju* имат съществителните *gost* (гост) (*gostiju*), *prst* (пръст) (*prstiju*) и *nokat* (нокът) (*noktiju*, също и *nokātā*).

---

15 Например: *dodī u deset sati; temperatura je dvanaest stepeni; prošlo je šest meseci; imam pet pari čarapa*. В другото значение тези съществителни имат правилен генитив, напр. *nekoliko satova* (= časovnika), *istraživanje Jupiterovih meseca* (= satelita), *takmičenje parova* (в спорта).

Трябва да се има пред вид, че след числата *dva, tri, četiri* се използва форма от двойствено число, равна на генитив единствено число (5.2.3), която и в двете значения гласи: *sata, stepena, meseca, para*.

5.4.2. Съществителни от среден род. - Тези съществителни завършват на *-o* или *-e*¹⁶. С оглед на еднаквостта на формите, спомената в 5.2.2, едни и същи окончания се появяват и в акузатив и вокатив. Разликата между *o* и *e* се пази и в инструментал, който в първия случай е на *-om*, а във втория на *-em*.

Таблица 3

ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО

Н	sel-o (село)	polj-e (поле)
Г	sel-a	polj-a
Д	sel-u	polj-u
А	sel-o	polj-e
В	sel-o	polj-e
И	sel-om	polj-em
Л	sel-u	polj-u

В множествено число няма разлика между съществителните на *-o* и на *-e*.

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО

Н	sel-a	polj-a
Г	sel-a	polj-a
Д	sel-ima	polj-ima

16 Изключение е съществителното *doba* (време, епоха), среден род единствено число на *-a*. То се употребява предимно в номинатив, генитив и акузатив единствено и множествено число (всички са еднакви по форма), а другите падежи се избягват.

А	sel-a	polj-a
В	sel-a	polj-a
И	sel-ima	polj-ima
Л	sel-ima	polj-ima

Удължаване на гласните

5.4.2.1. При съществителните, чиято ударена гласна е кратка, генитив множествено число се различава от генитив единствено число и номинатив множествено число по дългото *-ā* в окончанието, но още повече по удължаването на гласната в основата: от *-sèlo* (село) генитив множествено число е *sêlā*, от *čùdo* (чудо) – *čûdā*, от *pòlje* (поле) – *pôljā*.

Непостоянно *a*

Непостоянното *a* се появява в генитив множествено число на съществителни, чиято основа завършва на две или повече съгласни. Така от *rebro* (ребро), *stablo* (стъбло), *pismo* (писмо), *okno* (стъкло на прозорец; шахта), *sredstvo* (средство), *sunce* (слънце), *koplje* (копие) генитив множествено число гласи *rebara*, *stabala*, *pisama*, *okana*, *sredstava*, *sunaca*, *kopalja*. Изключение са съществителните с основа на *-st*, *-št*, *-šč*, *-zd*, *-žď*, напр. *bojište* (бойно поле), *ušće* (устие), *gnezdo* (гнездо), *gvožđe* (желязо), при които не се вмъква непостоянно *a*.

5.4.2.2. Неправилни са съществителните *oko* (око) и *uho* (ухо)¹⁷, които в множествено число преминават в женски род, с палатализация на съгласната и окончания на *-i*:

¹⁷ Освен *uho* съществува и форма *ivo*, за която виж следващия раздел.

Таблица 4

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО

Н	oč-i (очи)	uš-i (уши)
Г	oč-iju	uš-iju
Д	oč-ima	uš-ima
А	oč-i	uš-i
В	oč-i	uš-i
И	oč-ima	uš-ima
Л	oč-ima	uš-ima

Съществителни на *-те*

5.4.2.3. Съществителни от среден род с разширяване на основата. - Известно количество често употребявани съществителни на *-те* получават разширение *-н-* пред падежното окончание (освен в акузатив и вокатив единствено число, които са равни на номинатив).

Таблица 5

ЕДИНСТВЕНО		МНОЖЕСТВЕНО
Н	ime (име)	imèn-a
Г	ìmen-a	imén-ā
Д	ìmen-u	imèn-ima
А	ime	imèn-a
В	ime	imèn-a
И	ìmen-om	imèn-ima

Л	ìmen-u	imèn-ima
---	--------	----------

Докато в единствено число ударението е на първата сричка, в множествено число то преминава върху сричката *-me-*, а в генитив множествено число *e* се удължава. По този начин се скланят и *vreme* (време), *teme* (теме), *seme* (семе), *pleme* (племе), *rame* (рамо), *prezime* (фамилно име) и още две-три по-редки съществителни.

Още има значително повече съществителни с удължение *-t-* (*-et-*):

Таблица 5

ЕДИНСТВЕНО	
Н	uže (въже)
Г	užet-a
Д	užet-u
А	uže
В	uže
И	užet-om
Л	ìmen-u

Събирателни съществителни

Вместо множествено число на тези съществителни, днес се употребяват събирателни съществителни на *-ad*, които се скланят като съществителни от женски род на съгласна (виж таблица № 8), съществителни на *-íci* (скланят се като множествено число мъжки род), или и с двете окончания. Така от *uže* (въже), *tele* (теле), *june* (юнец, млад вол), *ždrebe*

(жребче), *ďule* (гюлле), *mezimče* (най-малкото галено дете), *odojče* (кърмаче) имаме събирателни съществителни *užad*, *telad*, *junad*, *ždrebad*, *ďulad*, *mezimčad*, *odojčad*, от *pile* (пиле), *jare* (яре), *pače* (пате), *mače* (коте), *ďavolče* (дяволче) ще бъдат *pilići*, *jarići*, *paćići*, *maćići*, *ďavolćići*, а от съществителните *prase* (прасе), *uniče* (внуче), *siroče* (сираче), *bure* (буре), *parče* (парче) и други съществителни се употребяват и двете форми: *prasad* и *prasići*, *uničad* и *unićići*, *siročad* и *siroćići*, *burad* и *burići*, *parčad* и *parćići* и т.н.

Drvo

Съществителното *drvo* (дърво), генитив *drveta*, може да означава растение (лат. *arbor*, англ. *tree*, нем. *Baum* и т.н.) или неговата материя (лат. *lignum*, англ. *wood*, нем. *Holz* и т.н.). В първия случай има множествено число *drvèta* (с ударение на втората сричка) или, по-често, събирателно съществително *drveće* (скланя се като *polje*). В значението на дървен материал няма множествено число, а в значението на огрев се използва множествено число без разширение, *drva*.

Jaje

Jaje (яйце) има разширение само в единствено число (генитив *jajeta*, датив-локатив *jajetu*, инструментал *jajetom*), а множествено число гласи *jaja*.

Uvo

Uvo (ухо) (вариант от *iho*) може да има склонение *uva*, *uvi*, *uvom* или по-често *uveta*, *uvetu*, *uvetom*. За множествено число се употребява формата *uši*, *ušiju*, както и за *iho* (виж таблица 4 по-горе).

Dete

Като множествено число от *dete* (дете) (генитив *deteta*, датив-локатив *detetu*, инструментал *detetom*) се употребява формата *deca*, която се скланя като съществително женски род по второ склонение (генитив *dece* и т.н.), но изисква глагол в множествено число (напр. *Deca se igraju* (децата играят)) и минало деятелно причастие в множествено число среден род (*Deca su se igrala* (децата играеха)).

Множествено число на *-esa*

5.4.2.4. Разширението *-es-* се появява само в множествено число. *Telo* (тяло) и *čudo* (чудо), освен правилното множествено число *tela*, *čuda*, имат и по-стари, стилистично маркирани форми *telèsa*, *čudèsa*. От *nebo* (небе), освен рядкото множествено число *neba*, съществува и *nebèsa* в значение на небесни селения (като англ. *heaven[s]*, фр. *les cieux*).

Съществителното *podne* (пладне) има разширение *-v-*: генитив *podneva*, датив-локатив *podnevu*, инструментал *podnevom*, в множествено число (рядко употребявано) *podneva*.

Съществителното *veče* (вечер) има разширение *-r-*, така че генитивът ѝ гласи *večera*, датив-локатив *večeru*, инструментал *večerom* и т.н. Днес обаче, в склонението то почти винаги се комбинира с другото съществително със същото значение, *večer* (от женски род), за което виж 5.6.3.

Pluralia tantum

5.4.2.5. Само форма за множествено число (*pluralia tantum*) имат няколко често използвани съществителни, като, например, *usta* (уста), *leđa* (гръб), *prsa* (гърди), *vrata* (врата), *kola* (кола).

5.5. ВТОРО СКЛОНЕНИЕ

По това склонение се скланят съществителни със завършек *-а*, предимно от женски, но някои и от мъжки род.

Таблица 7

ЕДИНСТВЕНО		МНОЖЕСТВЕНО
Н	rib-a (риба)	rib-e
Г	rib-e	rîb-ā
Д	rib-i	rib-ama
А	rib-u	rib-e
В	rib-o	rib-e
И	rib-om	rib-ama
Л	rib-i	rib-ama

Съществителни от мъжки род на *-а* са, например, *sluga* (слуга), *vojvoda* (войвода; херцог), *sudija* (съдия), *starešina* (старейшина; ръководител), *gazda* (хазяин, стопанин), *vladika* (владика), *paša* (паша), *kolega* (колега), *poslovođa* (ръководител, майстор, бригадир), *zanatlija* (занаятчия), фамилиарни названия на родственици *tata* (татко), *deda* (дядо), *bata* (братче, малко момче)¹⁸, *ujka* (вуйчо)¹⁹, имена като *Nikola*, *Toma*, *Luka*, *Andrija*, както и съществителни със суфикс *-džija*: *šaljivdžija* (шегаджия), *siledžija* (насилник, побойник), *galamdžija* (гюрултаджия), *tobdžija* (артилерист)

---

18 От детския изговор на думата *brat*: може да бъде детско обръщение към брат или название за малко момче изобщо.

19 Фамилиарно, освен официалната форма *ujak* (генитив *ujaka*).

и т.н. В единствено число местоимението, прилагателното или глаголната форма, се съгласуват в мъжки род (напр. *moj sluga* (мой слуга), *veliki vojvoda* (велик херцог), *sudija je došao* (съдията дойде)), но в множествено число, в женски род: *moje sluge* (мои слуги), *velike vojvode* (велики херцози), *sudije su došle* (съдиите дойдоха).

pluralia tantum

5.4.2.5. Само форма за множествено число (*pluralia tantum*) имат няколко често използвани съществителни, като, например, *nõvine* (вестник)²⁰, *naočare* (очила)²¹, *makaze* (ножица), *pantalone* (панталони), *gaće* (гащи) (*gaćice* (гащета)).

-ci и *-zi* в датив

5.5.1. Бележки относно отделните падежи: датив и локатив единствено число. - В следствие на сибиларизацията (виж 3.5.5) съществителните на *-ka* получават в датив и локатив окончание *-ci*, напр. *luka* (пристанище) – *luci*, *daska* (дъска) – *dasci*, *devojka* (момиче) – *devojci*; тези на *-ga* имат датив и локатив на *-zi*, напр. *knjiga* (книга) – *knjizi*, *briga* (грижа) – *brizi*, *noga* (крак) – *nozi*; онези на *-ha* ще имат датив и локатив на *-si*, напр. *svrha* (цел) – *svrsi*.

5.5.1.2. Изключенията са твърде многобройни, поради което датив-локатив на тези съществителни често представлява проблем и за онези, на които сръбският им е роден. Сибиларизация няма при съществителните, чиято основа завършва на *ck*, *čk*, *ćk*, *zg*, *sh* (*kocki* (*kocka* кубче,

20 С ударение на първата сричка, за разлика от съществителното *novina* (= *novost*, *novitet* новост), чието множествено число е *novine*.

21 Също и *naočari*, по трето склонение.

квадратче), *tački* (*tačka* точка), *vočki* (*vočka* овошка), *tezgi* (*tezga* тезгях, щанд), *Pashi* (*Pasha* Пасха)), при производни със суфикс *-ka*, които означават живи същества (*novinarki* (*novinarka* журналистка), *autorki* (*autorka* авторка), *crnki* (*crnka* негърка), *Švedanki* (*Švedanka* шведка), *ćurki* (*ćurka* пуйка)), при личните имена (*Anki*, *Branki*, *Moniki*, *Luki*, *Olgi*, *Zagi*), при съществителни на *-ga* от чужд произход (*ligi* (*liga* лига), *vagi* (*vaga* кантар), *tajgi* (*tajga* тайга), *kolegi* (*kolega* колега), *drogi* (*droga* дрога), *agi* (*aga* ага), *intrigi* (*intriga* интрига), *sfingi* (*sfinga* сфинкс), *haringi* (*haringa* херинга), *sinagogi* (*sinagoga* синагога)), а и при някои други по-кратки съществителни, при които сибиларизацията би изменила значително основата (*seki* (*seka* сестра), *zeki* (*zeka* зайче, зайо-байо), *baki* (*baka* баба), *čiki* (*čika* чичо), *kuki* (*kuka* кука), *kliki* (*klika* клика); *kugi* (*kuga* чума), *pegi* (*pega* петно; луничка), *kacigi* (*kaciga* шлем, каска), *kečigi* (*kečiga* риба чига или шип); *muhi* (*muha* муха), *strehi* (*streha* стряха), *čohi* (*čoha* сукно)).

Географски имена

Географските имена имат различно поведение: при местните по-често е *-ci* (*Lika – Lici*, *Rijeka – Rijeci*, *Banjaluka – Banjaluci*), но и *-ki* (*Boki*, *Kreki*, *Liki*). От *Požega* е *Požegi* и *Požezi*. При чуждите имена сибиларизацията е приета при няколко от по-известните (*Africi*, *Americi*, *Aljasci*, *Korsici*), но все по-честото отсъства: *Meki*, *Kazablanki*, *Majorki*, *Nebraski*, *Malagi*, *Volgi*, *Omahi* и т.н.

Съществителни на *-tka*

При съществителните на *-tka* обикновено се пази *k*, ако са двусрични (*tetki* (*tetka* леля), *motki* (*motka* прът, тояга), *patki* (*patka* патка, патица), *lutki* (*lutka* кукла), *četki* (*četka* четка) и т.н.); все пак от *bitka* (битка) е *bici* (през **bitci*), по-често,

отколкото *bitki*. При трисричните и по-дългите съществителни най-често съществуват дублетни форми, напр. *krletki* (*krletka* кафез, клетка) и *krleci*, *rešetki* (*rešetka* решетка) по-често от *rešeci*, *čestitki* (*čestitka* поздравление; картичка) по-често от *čestici*, *pripoveci* (*pripovetka* разказ) и по-рядко *pripovetki*. Двойни форми са позволени и при доста други съществителни, напр. *(k)ćerki*/*(k)ćerci* (*(k)ćerka* дъщеря), *unuki*/*unuci* (*unuka* внучка), *freski*/*fresci* (*freska* фреска), *humoreski*/*humoresci* (*humoreska* хумореска), *slugi*/*sluzi* (*sluga* слуга), *snahi*/*snasi* (*snaha* снаха), *epohi*/*eposi* (*epoha* епоха) и др.

Имена от прилагателни

– Имената на страни и области на *-ska*, *-čka*, *-ška* са по произход прилагателни и в датив-локатив имат окончание *-oj* по склонението на прилагателните: *Francuskoj* (*Francuska* Франция), *Hrvatskoj* (*Hrvatska* Хърватска), *Nemačkoj* (*Nemačka* Германия), *Vačkoj* (*Vačka* Бачка), *Norveškoj* (*Norveška* Норвегия) и т.н.

5.5.1.3. Вокатив единствено число. - От редовното окончание *-o* за вокатив се отклоняват предимно собствените имена.

Женските и мъжките имена по правило имат вокатив, равен на номинатив: *Vera*, *Zorka*, *Olga*, *Marija*, *Gordana*, *Nataša*; *Nikola*, *Kosta*, *Ilija* и т.н.

Двусрични имена

Това не важи за двусричните имена с дълго възходящо ударение, чийто вокатив е на *-o*, а ударението преминава в дълго низходящо: от *Náda*, *Zóra*, *Míca*, *Néna* или от мъжките имена *Péra*, *Bóža*, *Pája* и т.н., вокатив гласи *Nâdo*, *Zôro*, *Míco*, *Nêno*, *Pêro*, *Bôžo*, *Pâjo* и т.н.

Вокатив равен на номинатив имат и роднинските названия *tama* (мама), *tata* (татко), *deda* (дядо), *tetka* (леля), *ujna* (вуйна), *strina* (стринка, жена на чичо), *baba* (баба)²², както и току-що споменатите имена на държави и области на *-ska*, *-čka*, *-ška*.

Съществителни на *-ica*

Трисричните и многосричните съществителни на *-ica* имат вокатив на *-e*, напр. *učiteljice* (*učiteljica* учителка), *drugarice* (*drugarica* другарка), *tatice* (*tatica* татенце), *mamice* (*mamica* мамичка, мамче); това важи и за женските имена като *Danice*, *Milice*, *Zorice* и за мъжките имена като *Perice*, *Tomice*. Съществителните, които се прилагат еднакво и за мъже, и за жени, обикновено имат вокатив на *-ico* (*pijanico* (*pijanica* пияница), *izdajico* (*izdajica* предател), *kukavico* (*kukavica* страхливец; кукувица)), но и на *-ice*.

5.5.1.4. Генитив множествено число. - Съществителните с кратка гласна с последната сричка на основата, като *rība* (риба), *žēna* (жена), *kūća* (къща), *plōča* (плоча, плоскост), получават дълга гласна в генитив множествено число: *rībā*, *žēnā*, *kūćā*, *plōčā*.

Генитив на *-u*

Три съществителни в този падеж имат окончание *-ū*, което по произход е от някогашното двойствено число: *ruka* (ръка) – *rūkū*, *noga* (крак) – *nógū*, *sluga* (слуга) – *slūgū*.

Съществителни, чиято основа завършва на две или три съгласни, по правило в генитив множествено число имат

---

22 Двете последни имат и вокатив на *-o*, но във фигуративен смисъл: *Strino jedna!* или *Babo jedna!*, отправено с презрение към мъж.

обичайно окончание, само ако тези две съгласни са *st, zd, št* или *šč*, като в *lasta* (лястовица), *vrsta* (вид), *gazda* (стопанин, хазяин), *zvezda* (звезда), *bašta* (градина), *gošća* (гостенка). Другите образуват генитив множествено число по два начина:

Вмъкване на *a*

(а) С вмъкване на непостоянно *a*, като в *olovka* (молив) – *olovaka, marka* (марка) – *maraka, devojka* (момиче) – *devojaka, ovca* (овца) – *ovaca, crkva* (църква) – *crkava, igla* (игла) – *igala, zemlja* (земя, страна) – *zetalja, pesma* (стихотворение, песен) – *pesama, usna* (устна) – *usana, trešnja* (череша) – *trešanja, sestra* (сестра) – *sestára*.

Понякога пред непостоянното *a* се появява първоначалната гласна, която във всички други падежи е обеззвучена вследствие на асимилация: от *sveska* (тетрадка) генитив множествено число е *svezaka* (защото произлиза от глагола *svezati*), от *pripovetka* (разказ) генитив множествено число е *pripovedaka* (от глагола *pripovedati*), от *beleška* (бележка) генитив множествено число е *beležaka* (от глагола *beležiti*).

Генитив на *-i*

(б) Много други съществителни получават вместо окончанието *-ā* окончание *-ī*, като *molba* (молба) – *molbi, lopta* (топка) – *lopti, nepravda* (неправда) – *nepravdi, vojska* (армия) – *vojski, tajna* (тайна) – *tajni, omča* (примка) – *omči* и подобни. Това особено важи за съществителни от чужд произход като *lampa* (лампа) – *lampi, bomba* (бомба) – *bombi, funta* (фунт, паунд) – *funti, konzerva* (консерва) – *konzervi, norma* (норма) – *normi, himna* (химн) – *himni, šansa* (шанс) – *šansi* и т.н.

Съществителното *breskva* (праскова) има неправилен генитив множествено число *bresaka*.

Mati

Неправилното съществително *mati* (майка) има тази форма в номинатив и вокатив единствено число; акузативът му гласи *mater*. Във всички останали падежи се скланя по второ склонение с основа на *-r*, значи, генитив *matere*, датив-локатив *materi*, инструментал *materom*, в множествено число номинатив, акузатив и вокатив *matere*, генитив *materā*, останалите три падежа *materama*. В днешния език вместо него по-често се употребява съществителното *majka* (датив-локатив *majci*).

5.6. ТРЕТО СКЛОНЕНИЕ

Към това склонение спадат съществителни от женски род, които завършват на съгласна, а в генитив и почти всички останали падежи появява гласната *-i*.

Таблица 8

ЕДИНСТВЕНО		МНОЖЕСТВЕНО
Н	reč (дума)	reč-i
Г	reč-i	reč-i
Д	reč-i	reč-ima
А	reč	reč-i
В	reč-i	reč-i
И	reč-ju (reč-i)	reč-ima
Л	reč-i	reč-ima

Непостоянно *a* в основата се появява само при няколко съществителни. в номинатив и акузатив единствено число, като *plesan* (плесен) (генитив *plesni*), *ravan* (равнина, плоскост) (генитив *ravni*), *zaravan* (плато) (генитив *zaravni*). Тук спада и съществителното *misao* (мисъл), при което номинатив и акузатив произлиза от **misl > misal*, така че генитив е *mīslī*, инструментал *mišlju* или *mīslī*. По същия начин се скланят и префиксалните производни *zamisao* (замисъл, идея), *pomisao* (помисъл), *primisao* (скрита мисъл) и още няколко други.

So

В думата *so* (сол) (генитив *solī*) окончанието *-o* в номинатив-акузатив произлиза от *-l*, от по-старата форма *sol*.

Grudi, naočari

Само форма за множествено число (*pluralia tantum*) имат *grudi* (гърди) и *naočari* (очила) (освен по-честото *naočare*, виж. 5.5).

-Ju или *-i*

5.6.1. Бележки относно отделните падежи:

инструментал единствено число. - В този падеж се предпочита употребата на окончанието *-ju*, вместо *-i*, защото по този начин инструментал се различава по-добре от останалите падежи. *-Ju* се употребява особено, когато съществителното е без предлог. Някои съществителни обаче нямат форма на *-ju*, а само на *-i*, като няма общо правило, по което едните да се различават от другите.

Окончанието *-ju* предизвиква йотация на крайната съгласна на основата, по правилата, които посочихме в

3.5.6. Така имаме напр. *pamet* (ум) – *pameću*, *glad* (глад) – *gladū*, *so* (сол) (генитив *solī*) *solju*, *ljubav* (любов) – *ljubavlju*. При съществителните на *-st*, освен йотация, става и асимилация по място на изговор, напр. *vlast* (власт) – (> **vlasću*) – *vlašću*, *svest* – (> **svesću*) – *svešču*. Към тази група спадат и съществителните с много продуктивния суфикс *-ost*, напр. *mladost* (младост) – *mladošču*, *spremnost* (готовност) – *spremnošču*, *veselost* (веселост) – *veselošču*. Асимилация по място на изговор имаме и при съществителното *misao* (мисъл) (генитив *misli*) – *mišlju*.

При съществителните на *-ć* и *-đ* звукът *j* изчезва и се слива с палаталната съгласна, напр. *potoč* (помощ) – *potočū*, *čađ* (сажда) – *čađu*.

Генитив на *-iju*

5.6.2. Генитив множествено число. - Съществителните *kost* (кост), *kokoš* (кокошка) и *vâš* (въшка), освен редовния *kostī*, *kokošī*, *vašī*, имат още по-често генитив множествено число на *-iju*: *kostiju*, *kokošiju*, *vašiju*.

Kći

Съществителното *kći* (дъщеря) е неправилно само в номинатив, а акузативът му гласи *kćer*, а във всички други падежи получава окончание с тази основа: генитив, датив, вокатив и локатив *kćeri*, инструментал *kćerju* или *kćeri*; в множествено число номинатив, акузатив и вокатив *kćeri*, генитив *kćerī* с дълго *i*, останалите три падежа *kćerima*. В разговорния език най-често се заменя с производното *kćerka* или *ćerka*, което спада към II склонение.

Аналогични окончания като *kći* в номинатив и акузатив има и съществителното *mati* (майка) (акузатив *mater*), но във всички останали падежи то принадлежи към II склонение: виж 5.5.1.5.

Veče(r)

5.6.3. Съществителното *večer* (вечер) (ж.р.) в тази форма се чувства като хърватско или архаично, но всички негови падежи, освен номинатив-акузатив-вокатив единствено число, се използват за склонението на съществителното *veče* от среден род. Така получаваме съществително, което не е от един и същ род във всички падежи:

- Н (to) *veče* (ср.р.)
- Г (te) *večeri* (ж.р.)
- Д (toj) *večeri* (ж.р.)
- А (to) *veče* (ср.р.)
- В *veče* (ср.р.)
- И (tom) *večeri* (ж.р.)
- Л (toj) *večeri* (ж.р.)

В множествено число всички падежи са в женски род: номинатив-акузатив-вокатив *večeri*, генитив *večeri*, датив-инструментал-локатив *večerima*.

Това съществително не бива да се смесва със съществителното *večera* (вечеря) (ж.р.), което се скланя правилно по II склонение и което не означава време от деня, а вечерно хранене.

